

Jongeren en geld - rood staan of lenen?

Schuldhelpverleners zien het aantal jongeren met financiële problemen toenemen. Volgens onderzoekers van het Nibud missen veel jongeren kennis en vaardigheden om controle op hun financiën te houden. 'Het beheren van je eigen financiën is complexer geworden. Ouders en scholen moeten jongeren beter voorbereiden op een zelfstandig financieel bestaan.'

Alice is 22. Tweeënhalf jaar geleden klopte ze aan bij de schuldhelpverlening met een schuld van 13.000 euro. Hoe die ontstond? "Ik woonde toen samen. Mijn vriend en ik hadden een gezamenlijke uitkering. We betaalden onze rekeningen gewoon niet." Hun geld gaven Alice en haar partner uit aan 'leuke dingen': kleren, uitgaan. Ook namen ze regelmatig een nieuw telefoonabonnement. "Daar belden we dan drie maanden mee. Als de aanbieder het abonnement opzegde omdat we de rekening niet betaalden, namen we een abonnement bij een andere aanbieder. Omdat je meestal tekent voor een jaar werd de niet betaalde rekening van drie maanden vermenigvuldigd met vier. Zo kregen we een keer een telefoonrekening van 1500 euro. Dan gaat het hard." Toen er deurwaarders bij haar aan de deur kwamen – Alice woonde inmiddels weer alleen - en haar huis dreigde te worden leeggehaald kwam ze in actie. "Voor ze je spullen meenemen krijg je nog een laatste waarschuwing. Ik ben afspraken gaan maken met de deurwaarders en heb hulp gezocht." Een lokale instelling voor maatschappelijke dienstverlening verwees haar door naar de schuldhelpverlening van Stadsbank Oost Nederland (SON). Net als de Volkskredietbank is SON een bank zonder winstoogmerk, die producten en diensten aanbiedt ter ondersteuning bij het wegwerken van schulden en de verbetering van het financieel beheer. Via de rechtbank kwam Alice in een schuldsaneringstraject terecht. SON beheerde tijdelijk haar geld en bood haar een cursus aan waarin ze leerde meer controle op haar financiën te krijgen. "Ik kreeg de eerste periode 30 euro leefgeld per week. Daar moest ik ook luiers voor mijn dochter van betalen. Ik heb veel hulp van mijn ouders gehad, maar dat was een moeilijke periode." Alice heeft inmiddels een baan in de ouderenzorg en een groot deel van haar schulden afbetaald. "Arm zijn maakt alleen. Ik wil een toekomst hebben. Zo diep in de schulden raken zal mij nooit meer overkomen."

Beschermbewind

Alice is niet de enige jongere in Nederland met geldzorgen. Harde cijfers zijn moeilijk te krijgen - het Bureau Kredietregistratie verzamelt bijvoorbeeld geen demografische gegevens - maar hulpverleners delen de indruk dat een groeiend aantal jongeren financiële problemen heeft. "In 2004 maakten in onze regio 180 jongeren gebruik van onze diensten en nu zijn het er meer dan 350," vertelt Marloes Zandvoort, afdelingshoofd schuldhelpverlening bij SON. "Ze variëren in leeftijd van 18 tot 23 jaar en hebben gemiddeld een schuld van 12.000 euro." Over die jongeren voert SON een 'beschermbewind', vertelt Zandvoort. "Wie voor hulp in aanmerking wil komen is verplicht als onderdeel daarvan bij ons een budgetbeheerrekening te openen. Wij nemen tijdelijk het beheer over de financiën. We treffen een afbetaal- of saneringsregeling en verstrekken de

jongere eerst weekgeld om van te leven. Later krijgen ze een bedrag per maand. Ondertussen leren we ze hoe ze moeten budgetteren en een administratie moeten voeren. De meesten hebben hun ouders dat thuis niet zien doen, laat staan dat ze het hebben geleerd." En dat terwijl de voorbeeldfunctie van ouders aantoonbaar belangrijk is. "Het komt bij ons voor dat families generaties lang van schuldhelpverlening gebruik maken," vertelt Jorien Mulder, preventiemedewerker bij de Volkskredietbank (VKB) in Appingedam. Om die negatieve spiraal te doorbreken is preventie op scholen belangrijk, meent ze. "Door groeiende invloeden van buitenaf is het voor ouders tegenwoordig moeilijker om kinderen financieel op te voeden." VKB en SON plegen, net als diverse instellingen voor maatschappelijke dienstverlening, binnen het onderwijs veel op preventie gerichte actie. "Wij geven cursussen in groep 7 en 8 en gastlessen op het VMBO. In de laatste klassen van HAVO en VWO bieden we workshops aan. Mensen staan daar op de drempel naar een zelfstandig bestaan." Ook spreekuren van een preventiemedewerker behoren tot het aanbod. Mulder heeft de indruk dat jongeren tegenwoordig gemakkelijker in de financiële problemen komen dan vroeger. "Het is heel gemakkelijk geld te gebruiken dat je nog niet hebt. Je kunt zonder vooraf betalen een telefoonabonnement afsluiten, kleren bestellen via internet, een scooter kopen op afbetaling. Studenten die een rekening openen krijgen er bij veel banken ongevraagd een kredietlimiet bij van 500 of 1000 euro. Ze moeten moeite doen om daar weer vanaf te komen. Het is natuurlijk aantrekkelijker om het geld op te maken en later maar eens te bekijken hoe je het terugbetaalt."

Competenties

Dat financiële opvoeding sterk bepalend is voor de manier waarop jongeren met geld omgaan, onderschrijven Sanne Lamers en Dorian Kreetz, beiden als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud). Recent deden de twee een onderzoek naar financieel gedrag bij jongeren. Via de MSN-website en de website van het Nibud verspreidden ze een vragenlijst die door een kleine 2800 jongeren van 15 tot 25 jaar volledig werd ingevuld. "Jongeren zijn, waar het gaat om financieel beheer, een kwetsbare groep," stelt Lamers. "De wereld is de afgelopen decennia erg veranderd. Je kunt betalingen contant doen, maar ook met een pinpas, creditcard of chipkaart of via internet. Het betaalgemak is over het algemeen vergroot, maar het is complexer geworden om overzicht te houden." Verder wijst Lamers erop dat financiële keuzes en risico's steeds meer bij de burger terecht komen. "Ook jongeren moeten tegenwoordig vanaf hun achttiende veel financiële zaken zelf regelen: een zorgverzekering afsluiten, zorgtoeslag aanvragen, enzovoort. Het is belangrijk dat zij daarin zelfstandigheid krijgen bijgebracht. En daar ontbreekt het nog wel eens aan."

Het Nibud heeft geen adviestaak, maar ontwikkelt op basis van onderzoek onder meer voorlichtingsmateriaal om opvoeders ouders, professionals uit het onderwijs en de hulpverlening te ondersteunen bij de financiële opvoeding van jongeren. "Om daar iets verstandigs over te kunnen zeggen moet je wel weten wat het financiële gedrag van jongeren is en door welke factoren het beïnvloed wordt," betoogt Lamers. "Vandaar dit onderzoek."

Lamers en Kreetz brachten het financieel gedrag van jongeren in kaart aan de hand van vier competenties: evenwicht bewaren tussen inkomsten en uitgaven, een administratie voeren, bewust sparen en lenen en, ten slotte, op

'Van de jongeren uit ons onderzoek die studiegeld lenen bij de IBG blijkt 41 procent niet te weten hoe hoog het rentepercentage bij hun lening is.'

maat verzekeren. Kreetz: "Die competenties hebben we vertaald in vragen over gedrag. Hoe vaak bekijk je wat je saldo is? Ga je rood staan? Leen je geld? En als dat zo is, weet je dan hoeveel rente je daarover moet betalen?" Naast financieel gedrag hebben de onderzoekers gekeken naar factoren die op dat gedrag van invloed zijn, zoals kennis van financiële zaken als het aangaan van een studieschuld of afsluiten van een hypotheek. Die relateerden ze aan de financiële verantwoordelijkheden die jongeren hebben.

"Het is opvallend," volgens Kreetz, "dat juist uitwonende en oudere jongeren moeite hebben met rondkomen. Ze staan vaker rood en lenen gemakkelijk geld. Vaak hebben ze geen enkele notie van de rente die ze over zo'n lening moeten betalen. Van de jongeren uit ons onderzoek die studiegeld lenen bij de IBG blijkt 41 procent niet te weten hoe hoog het rentepercentage bij hun lening is."

Onwetendheid

Een belangrijke conclusie die Lamers en Kreetz trekken is dat de balans tussen de financiële kennis van jongeren en de financiële verantwoordelijkheden die zij moeten dragen onevenwichtig is. Kreetz: "Vijftig procent van de uitwonende jongeren zegt geen aansprakelijkheidsverzekering te hebben. Vier van de tien ondervraagden weten niet hoe ze zorgtoeslag moeten aanvragen. Een grote groep heeft moeite grip op de financiën te houden. Dat is geen onwil, maar onwetendheid, gebrek aan kennis en vaardigheden. Jongeren zijn er onvoldoende voor uitgerust. Dat leidt bij velen tot problemen. Wij denken dat ouders en scholen jongeren beter moeten voorbereiden op een zelfstandig financieel bestaan."

En wat behelst financiële opvoeding? Lamers: "Het is meer dan een kind af en toe wat geld in de hand stoppen. Het gaat er uiteindelijk om dat een kind leert wensen af te stemmen op het beschikbare budget en autonoom financiële keuzes kan maken. Een begroting maken, een administratie bijhouden, sparen, kunnen afzien van snelle behoeftebevrediging - wie dat als kind leert heeft daar veel profijt van als-ie z'n geldzaken zelfstandig moet gaan regelen." Kreetz voegt daar nog een belangrijke vaardigheid aan toe: het appèl van reclame kritisch kunnen beoordelen. "Je kunt erop vertrouwen dat kinderen zoiets spelenderwijs wel leren, maar er ook bewust aandacht aan besteden, samen kijken naar reclame en met een kind bespreken: welke boodschap wordt hier gecommuniceerd en wat vind ik daar eigenlijk van? Wie zijn kind financiële zelfstandigheid wil bijbrengen doet er goed aan het ook op dat punt weerbaar te maken."

De naam Alice in het begin van het artikel is om privacy-redenen gefingeerd

Nibud

Het Nibud ontwikkelde op basis van het onderzoek 'Financieel gedrag bij jongeren – Achtergronden & invloeden' nieuw voorlichtingsmateriaal. De brochure 'Voor boven de 18- Alles wat je wilt weten over geld' informeert jongeren die beginnen aan een zelfstandig financieel bestaan over geldzaken die zij vanaf die leeftijd zelf moeten regelen en geeft praktische tips voor goed financieel beheer. Het boek 'Geld en Gedrag' is bedoeld voor professionals in onderwijs en hulpverlening. Deze meer wetenschappelijke brochure behandelt de verschillende competenties waarover mensen moeten beschikken willen ze financieel zelfredzaam zijn en hoe die competenties zijn aan te leren. Al eerder was er het boekje 'Financiële opvoeding? Dat doe je zo!' met praktische adviezen – over zakgeld, kleedgeld, sparen, zelf verdienen - aan ouders die hun kind goed willen leren omgaan met geld. Ook de vraag hoe opvoeders kinderen weerbaar kunnen maken tegen de verlokkingen van reclame komt hier aan de orde. Bij het voor kinderen bedoelde bordspel 'BlingGame' kunnen de spelers zich oefenen in financiële planning en het afwegen van aan geld gerelateerde keuzes. Voor verdere informatie zie www.nibud.nl.

BlingGame

Het BKR verstrekt aangesloten organisaties tegenwoordig niet alleen informatie over kredieten maar ook over gsm-abonnementen die consumenten eventueel al hebben afgesloten. Deze informatie kan een telecoomaanbieder laten meewegen bij de beslissing of een aanvrager een (nieuw) gsm-abonnement kan krijgen. Zie www.bkr.nl